

Пол Андерсън

Странникът, който дойде
рано сутринта

Да, когато човек остарее, вече е научил толкова много че наистина е за чудене колко малко неща са в състояние да го изненадат. Казват, че пред трона на краля на Миклагард има звяр от злато, който може да се изправя на задните си крака и да реве. Това съм го чувал от Елф Ериксон, който е служил там като телохранител. А той е свестен мъж, когато не е пиян. Пак той е виждал „гръцки огън“¹, който гори във водата.

Така че, отче, аз не мога да отрека категорично това, което разправяш за Белия Христос. Самият аз съм бил и в Англия, и във Франция и съм виждал как хората там благоденстват. Той трябва да е всемогъщ бог, щом може да защити толкова много царства... впрочем, ти май спомена, че на всеки, който се покръсти, му дават бяла роба? Е, аз бих искал да имам такава. Наистина при това проклето, вечно мокро исландско време те плесенясват, но едно малко жертвоприношение за омилостивяване на домашните духове би могло... Без жертви? Хайде, остави тези шеги. Аз мога и да се откажа от конското месо, ако се налага – зъбите ми вече не са това, което бяха – но всеки знае колко неприятности могат да ти причинят духовете, ако не ги нахраниш до насита.

...Добре де, нека да пийнем по още една чаша и да си поприказваме. Харесва ли ти бирата? Знаеш ли, аз сам си я правя. Чашите ми са от Англия, отпреди много лета. Тогава още бях млад... Времето си тече и тече. След това се върнах и наследих тези места, фермата е на баща ми. Оттогава не съм ги напуснал. Достатъчно е да си бил викинг на млади години. Като поостарееш, разбираш в какво се състои истинското богатство: тук, в земята и добитъка.

Я стъкни огъня, Хялти. Става студено. Понякога си мисля, че сега зимите са по-мразовити, отколкото по времето когато бях момче. Така казва и Торбранд от Салмондеил, но той смята, че старите богове се гневят, защото толкова много хора са отвърнали лице от тях. Впрочем, трудно ще ти бъде да спечелиш Торбранд за твоята кауза. Упорит човек е той. Колкото до мен, аз имам по-умерен възглед и поне съм готов да изслушвам хората.

...Но да се върнем на приказката си. Има поне едно нещо, в което трябва да те поправа. Краят на света няма да настъпи след две години. В това съм сигурен.

И ако ме питаш откъде, ще ти кажа, че това е дълга история, а в някои отношения – и доста мъчителна. Радвам се, че преди да дойде онова

1. Дърво, напоено с катран и сяр; общо название на експлозивните вещества с военно предназначение, озползвани през Средновековието.

велико утре, аз ще съм много стар и заровен на сигурно място под земята. Ще мине време, преди да тръгнат ледените гиганти²... добре де, преди архангелът да надуе бойния си рог. Една от причините, поради които се заслушах в проповедите ти, е, че аз знам – Белият Христос ще победи Тор³. Знам, че Исландия скоро ще приеме християнството, така че по-добре да мина на страната на печелившите, додето е време.

Не, това, което ще ти разкажа, не е халюцинация. Става въпрос за нещо, което се случи преди около пет години, всички от моето стопанство и съседите ми могат да се закълнат. Наистина, те не вярваха особено на онзи странник. Аз обаче му повярвах – повече или по-малко, дори и само заради това, че един обикновен лъжец едва ли би могъл да ни донесе толкова беди, колкото ни причини този човек. Аз обичам дъщеря си, отче, и след като цялата история свърши, й намерих добра партия за женитба. Вярно е, че тя не възрази, но сега си седи в семейното гнездо и не праща дори поздрав. Чувам, че и с мъжа си не е по-разговорчива, а на него това не му харесва, та прекарва нощите си с някаква ирландска наложница. Е, не мога да го виня за поведението му, но цялата тая работа ме натъжава.

Добре, сега вече съм пил достатъчно, иска ми се да ти кажа цялата истина и ми е все едно дали ще ми повярваш или не. Ей, момичета! Я напълнете тези чаши, че преди да свърша приказката си, гърлото ми сигурно ще пресъхне отново.

Та, всичко започна един ден в началото на лятото, преди пет години. По това време при мен и жена ми, Рагхилд, бяха останали само две от децата ни, които още нямаха собствени семейства: най-младият ни син Хелги, на седемнадесет зими, и дъщеря ни, Торгуна, на осемнадесет. Момичето беше хубаво и вече имаше ухажори. Тя обаче им отказваше, а аз не съм баща, който ще започне да насилва дъщеря си в това отношение. А пък Хелги – той винаги си е бил не само ловък и работлив, но и лудетина. Сега служи като телохранител при крал Олаф в Норвегия. Освен това имахме и десетина домашни помощници – двама роби-ирландци, две момичета, които помагаша в къщната работа и половин дузина ратаи. Наистина, стопанството ни не беше малко.

Ще ти опиша и разположението на моите земи, понеже не си ги

-
2. Исландско поверие, подобно на християнското, за „края на света“, който се очаквал в 1000-та година
 3. Според вярванията на северните народи Один е най-старшият между боговете. Тор е един от синовете му – бог – гръмовец, въоръжен с каменен топор; покровител на земеделието. Б. пр.

виждал. На около две мили на запад е заливът; селцата около Рейкявик са пет мили на юг. Теренът се изкачва към Лон Йокул, така че земята е хълмиста, но дава много сено; освен това по брега често могат да се намерят донесени от вълните дървении. Там съм си построил навес и малък пристан за лодките.

Вечерта преди случката имаше буря, така че с Хелги слязохме да огледаме за дърва. Вие, които идвате от Норвегия, дори не можете да си представите колко ценни са за нас, исландците, дървата. Нали имаме само шубраци, трябва да внасяме всичкият дървен материал от чужбина. В миналото е имало случаи, когато хора са били изгаряни в къщите си от враговете им, но тук това се смята за едно от най-лошите деяния. Все пак, макар и рядко, и сега се чува отвреме-навреме за такива работи.

Тъй като бях в приятелски отношения със съседите си, взехме само леки оръжия: аз – брадвата си, Хелги – меча си, а двамата ратаи, които бяха с нас, носеха копия. Нощната буря беше пречистила атмосферата и слънчевите лъчи играеха по високата мокра трева. Погледнах назад, към тучната ливада около двора, охранените крави и овце, видях как се виеше димът от отвора на покрива и си рекох, че не съм пропилял живота си напразно. Когато фермата остана зад хребета и приближихме към водата, тихият западен вятър развя косата на сина ми Хелги. Странно е, че си спомням толкова ясно всичко, което се случи през този ден. Той като че ли нарочно се е връзал в паметта ми по-дълбоко, отколкото много останали.

Спуснахме се по крайбрежната ивица. Вълните се плискаха чак до края на света – тежки, бели и сиви. Няколко чайки прелетяха над нас крещейки, уплашени от толкова много риба-треска, изхвърлена от бурята на брега. Видях разхвърляни немалко пръти и дори цели дървени греди – предполагам, от някой кораб, който ги е пренасял и през нощта се е разцепил. Щедрата съдба ни беше изпратила добра плячка, но аз, като предпазлив стопанин, трябваше да направя по-късно жертвоприношение, за да не ни преследва духът на собственика на дървата.

Заехме се да ги примъкваме към навеса, когато Хелги внезапно извика. Веднага изтичах за брадвата си, като едновременно с това се огледах в посоката, в която сочеше той. Не бяхме в кръвна вражда с никого, но имаше вероятност да се натъкнем на минаващи наблизко разбойници.

Към нас идеше безвреден на вид човек. И наистина, когато се приближи, спъвайки се в черния пясък, си помислих, че сигурно е без оръжие и дори се зачудих какво ли му се е случило. Беше едър мъж и в облеклото му имаше нещо странно: носеше палто, бричове и обувки, като

всеки друг, но те бяха с някаква особена кройка. Освен това панталоните долу бяха прибрани с гамаши от твърда кожа, вместо със стегнати накръст каишки. Не бях виждал и шлем като неговия: почти квадратен и дълъг отзад, за да прикрие врата му. За сметка на това обаче нямаше предпазител на носа. И накрая – може би няма да ми повярвате – шлемът беше излят монолитно, но не приличаше на метален. Закрепваше се с кожен ремък.

Когато наближи, непознатият започна да тича, клатушкайки се, като пляскаше с ръце и викаше нещо. Никога не бях чувал такъв език, а мога да се похваля, че познавам много езици. Неговият приличаше на кучешки лай. Видях, че е гладко обръснат, а черната му коса е късо подстригана. Помислих го за франк. Иначе беше млад човек и изглеждаше доста добре, имаше правилни черти и сини очи. От белотата на кожата му заключих, че прекарва голяма част от времето си на закрито, но все пак имаше стройно телосложение.

– Дали е корабокрушенец? – попита Хелги.

– Дрехите му са сухи и чисти – отговорих аз. – Освен това не е скитал дълго време, тъй като брадата му още не е пораснала. От друга страна, не съм чувал напоследък нищо за чуждоземци, които да гостуват на някого от околността.

Отпуснахме оръжията си, а той дойде съвсем наблизко и се спря, дишайки тежко. Видях, че палтото и ризата му вместо шнулове имат копчета от подобен на кост материал. Бяха изработени от плътна тъкан. Около врата му се виеше ивица плат, чиито краища бяха пъхнати в палтото. Дрехите му имаха кафеникав цвят. Обувките му бяха някакъв нов за мен модел, много качествено изработени. Тук-там по палтото му бяха закрепени месингови пластинки. На всеки ръкав се виждаха по три пречупени нашивки, както и една черна лента с бели букви; същите букви бяха изрисувани и на шлема му. Това не бяха рунически, а латински знаци – „MP“⁴. Носеше широк колан с някакъв метален предмет в кобур от едната страна и палка от другата.

– Мисля, че е някакъв магьосник – обади се моят ратай Сигурд. – За какво иначе ще са му всички тия амулети?

– Може да са просто украшения или да му служат за защита от проклетие на вещица – успокоих го аз. След това се обърнах към странника:

– Аз съм Оспак Улфсон от Хилстед. С каква мисия идваш при нас?

4. Military Police – „Военна полиция“. Б. пр.

Той стоеше неподвижно, гърдният му кош се повдигаше тежко, а погледът му беше някак див. Трябва да беше тичал доста дълго. След това простена, седна на пясъка и закри лицето си с ръце. Ако е болен, по-добре да го заведем в къщи – предложи Хелги. Очите му блестяха – нали толкова рядко му се удаваше да види нечие ново лице.

– Не... не... – повдигна поглед непознатият. – Оставете ме само да си поема дъх.

Говореше норвежки сносно, макар и с някакъв странен, трудноразбираем акцент, а освен това употребяваше много чужди и непознати за мен думи.

Другият ратай, Грим, повдигна копието си:

– Да не би да са довтасали викингите?

– Кога са идвали викинги в Исландия? – изръмжах аз. – От паметта не са се появявали.

Новодошлият тръсна глава, като че ли го бяха ударили. Изправи се несигурно на краката си.

– Какво се случи? Какво стана с града?

– За кой град говориш? – попитах го кротко, за да успокоя обстановката.

– За Рейкявик – простена той. – Къде е той?

– На пет мили южно, в посоката от която идваш. Освен ако нямаш предвид самия залив – отговорих.

– Не! Там имаше само пясъчен бряг с няколко порутени колиби и...

– Пази се Хялмар Големия нос да не чуе как наричаш неговото селце – посъветвах го аз.

– Но там наистина имаше град! – извика той. В погледа му отново се беше прокраднало безумие. – Аз тъкмо пресичах улицата, когато изведнъж екна гръм... и после се оказах на брега, а градът беше изчезнал.

– Той е луд – каза Сигурд, като се отдръпна назад. – Внимавай... ако вземе да му излиза пяна от устата, значи е берсеркер⁵.

– Кои сте вие? – изломоти странникът. – Какво правите в тези дрехи? Защо сте с копия?

– Не ми изглежда луд – усъмни се Хелги. – Мисля, че просто е изплашен и объркан. Нещо злокобно го е сполетяло.

– Не искам да стоя близо до този човек, той е прокълнат от боговете – извика Сигурд и хукна да бяга.

5. Свиреп воин, който изпада в неистово състояние по време на бой. Древните скандинавци вярвали в неузвимостта на берсеркерите. Б. пр.

– Връщай се! – креснах му аз. – Стой където си или ще ти сцепя проядената от въшки кратуна.

Това го спря – той нямаше роднини, които биха могли да отмъстят за него. Междувременно странникът вече се беше успокоил дотолкова, че започна да говори що-годе нормално.

– Да не би това да беше атомната бомба? – запита той. – Нима войната избухна?

Той използваше тези думи често, така че съм ги запомнил, но не знам какво означават. Мисля, че ставаше въпрос за някакъв вид гръцки огън. Що се отнася до войната, няхах представа каква война имаше предвид и му го казах.

– Миналата нощ се разрази страшна буря – добавих. – А ти твърдиш, че си чул страхотен грохот. Да не би Тор да те е халосал с Чука си и после да си долетял от там, където си бил, право тук?

– Но къде е това „ТУК“? – дивеше се той. Сега, след като първите вълни на обхваналия го ужас бяха преминали, гласът му звучеше поприглушено.

– Нали ти казах, това е Хилстед, в Исландия.

– Но и аз бях именно там – измърмори той. – Рейкявик ... Какво се случи? Да не би бомба да е унищожила всичко, докато съм бил в безсъзнание?

– Нищо не е разрушено – възразих аз.

– Може би има предвид пожарът в Олафсвик през миналия месец? – предположи Хелги.

– Не, не, не! – отново зарови лице в ръцете си странникът. След малко погледна към нас и рече:

– Вижте какво, аз съм сержант Джералд Робъртс от базата на армията на Съединените щати в Исландия. Бях в Рейкявик и ме удари гръм или кой знае какво. Внезапно се озовах на брега, уплаших се и побягнах. Това е всичко. А сега можете ли да ми обясните как да се върна в базата си? Предавам ти точно думите му, отче. Естествено, ние не можахме да разберем онова, което казваше, та го накарахме да го повтори няколко пъти и да ни обясни значението му. Дори и тогава не проуяхме всичко, с изключение на това, че бил родом от някаква страна, наречена Съединени американски щати, която според него се намирала отвъд Гренландия, в западна посока. Той и други негови сънародници били дошли в Исландия да помогнат на нашия народ в борбата срещу нейните врагове. Честно казано, стори ми се, че не лъже, а по-скоро грешил или пък си е въобразил всички тези неща. Грим би го заклал, задето ни

мисли за толкова глупави, та да приемем за истина приказките му, но аз виждах, че той говори това, което мисли.

Докато ни обясняваше, той възвърна донякъде хладния си разсъдък.

– Чуйте – каза ни с твърде разумен тон за един смахнат човек, – може би ще успеем да достигнем до истината с общи усилия. Излиза, че не ви е известно да се е водила наскоро някаква война. И нищо такова, което ... Добре де, слушайте ме внимателно. Моите съотечественици дойдоха в Исландия да я защитават най-напред от германците ... сега я защитаваме от руснаците, но в началото се бихме срещу германците. Кога беше това според вас?

Хелги поклати глава:

– Доколкото знам, никога не се е случвало подобно нещо – каза той. – Кои са тези руснаци? – По-късно се изясни, че странникът има предвид славяните. – Освен ако старите магьосници...

– Той говори за ирландските монаси – рекох аз. – Когато норвежците дошли тук, заварили доста от тях, но в следствие ги пропъдили. Това е станало... хм, преди около сто години. Вашият народ помагал ли е на монасите?

– Дори не съм чувал за тях! – възкликна странникът. Дъхът му излизаше на пресекулки. – Вие... Нали вие, исландците, сте дошли от Норвегия?

– Да, преди около сто години – отговорих му търпеливо. – А след това крал Харолд Светлокосия превзел всички норвежки земи и...

– Преди сто години – прошепна той. Видях как лицето му побледня. – Но коя година е сега?

Ние го зяпнахме:

– Ами, втората година след големия лов на съомга – опитах се да го вразумя аз.

– Искам да кажа, коя година след Христа? – думите бяха произнесени дрезгаво и прозвучаха като молба.

– А, значи си християнин? Хм, чакай да помисля ... Веднъж говорих с един английски епископ, бяхме го взели за заложник и искахме откуп за него... и той каза ... чакай малко ... Май каза, че този Христос е живял преди около хиляда години, или може би малко по-малко.

– Хиляда... – Непознатият разтърси глава. След това сякаш го напусна онова, което го поддържаше в равновесие. Очите му станаха като стъклени – да, като стъклени, аз съм пътешествал много и съм виждал стъкло. Та, изведнъж замръзна с изцъклен поглед и когато го поведохме

към фермата, вървеше с нас покорно, като малко дете.

– Ти сам виждаш, отче, че моята жена Рагхилд, макар и на възраст, изглежда все още добре, а Торгуна прилича на нея. Тя беше – и все още е – висока и стройна, с дълга златисторуса коса. Тогава бе девойка и според обичая носеше косата си пусната на раменете. Имаше големи сини очи, малко лице с форма на сърце и червени устни. Освен това беше весела и нежна, така че всички мъже я харесваха. Когато отказа на Свери Снорасон, той отиде да служи при викингите и беше убит, но никой не посмя да заяви, че тя носи нещастие.

И тъй, ние заведохме този Джералд Самсон (кръстихме го така, тъй като каза, че баща му се наричал Сам – и значи, синът на Сам – Самсон) у дома. Сигурд и Грим останаха да събират изхвърлените от бурята на брега дърва. Има хора, които се страхуват от магии и не биха прибрали християнин в къщата си, но аз гледам на тези неща по-свободно, а Хелги, разбира се, е луд по всяка новост. Докато вървахме през полето, гостът ни се препъваше като сляп, но когато влязохме в двора, като че ли се посъвзе. Огледа сградите, които го заобикаляха – оборите, навесите, пивоварната, кухнята, банята, параклиса, помещението, където опушвахме риба, въобще – цялото ни жилище. А Торгуна стоеше на прага.

Погледите им се кръстосаха за миг и видях как тя си смени цвета, но тогава не се замислих много върху тази незначителна подробност. Стъпките ни отекваха по калдаръма. Пресякохме двора и сритяхме кучетата. Двата мои роба спряха да работят и се облещиха, но аз бързо ги върнах към задълженията им със забележката, че ако някой не става за нищо друго, винаги е добър за жертвоприношение. Това е един много полезен трик, който вие, християните, не използвате. Всъщност аз никога не съм принасял в жертва човек, но нямате си представа колко полезно за мен е, че мога просто да напомням от време-навреме тази възможност.

Влязохме в голямата стая, която ни служеше за всекидневна и аз известих на моите хора как се нарича гостът и при какви обстоятелства сме го намерили. Само за секунда Рагхилд задейства двете си помощнички да стъкнат огъня и да донесат бира. Аз заведох Джералд да седне и се настаних до него. Торгуна ни донесе пълните рогове.

Джералд опита пивото и се намръщи. Почувствах се малко обиден, тъй като моята бира беше добра по общо признание. Попитах го има ли нещо нередно в нея. Той каза, че няма нищо, просто бил свикнал с бира, която се пени и не е кисела на вкус.

– Че къде правят такава бира? – зачудих се аз.

– Ами навсякъде. В Исландия – също. – Той се замисли за момент и продължи: – Например, във Винланд.

– Къде е тоя Винланд? – учудих се аз.

– На запад, откъдето дойдох. Мислех, че знаете... почакайте малко. – Той отново поклати умислено глава. – Може би ще успее да отгатна – чували ли сте за човек на име Лейф Ериксон⁶?

– Не – отвърнах аз. Много по-късно стигнах до извода, че неговият въпрос беше всъщност едно доказателство в потвърждение на историята му, тъй като сега, след пет години, Лейф Ериксон наистина е добре известен на всички ни водач. Вече вземам по-насерiously и разказите за страните, които е видял Бярни Херюлфсон⁷.

– А може би познавате баща му – Ерик Червенокосия⁸? – попита Джералд.

– О, да – казах аз. – Сигурно имаш предвид норвежеца, дето избяга в Исландия заради клането, което беше устроил в своята родина и сетне ни напусна пак по същата причина. Той се е заселил сега със своите хора в Гренландия.

– Тогава съм попаднал в епохата... малко преди пътуването на Лейф – измърмори той. – В края на десети век.

– Виж какво – намеси се Хелги, – ние бяхме търпеливи с теб дотук, но не е моментът да си задаваме гатанки. С това се занимаваме по време на празненствата. Не можеш ли да кажеш ясно и по човешки откъде идваш и как се озова тук?

Джералд потръпна и покри лицето си с длани.

– Я остави човека на мира, Хелги – сопна се Торгуна. – Не виждаш ли, че е разстроен?

Той повдигна глава и я погледна така, както гледа едно бито куче, когато го погалят ласкаво. В помещението беше мрачно: от прозорците се процеждаше достатъчно светлина, така че не се налагаше да палим свещи, но същевременно не беше достатъчно светло, за да се вижда нормално. Все пак, аз забелязах как лицата и на двамата почервеняха.

Джералд си пое дълбоко дъх и започна да се опипва: дрехите му бяха покрити с множество джобове. Извади малка хартиена кутия, а от нея

6. Скандинавски викинг, достигнал през 10-ти век бреговете на Северна Америка. В откритата от него земя растели диви лозя и затова я назвал Винланд. Б. пр.

7. Норвежки викинг, който се отправил в 985 г. към остров Гренландия, но ветровете и теченията го завлекли до гористите брегове на североамериканския материк. Б. пр.

8. Откривател и изследовател на Гренландия, който през 9-ти век се заселва в Исландия заедно с баща си. Б. пр.

– къса бяла пръчка, която пхна в устата си. След това измъкна друга кутия, взе от нея дървена клечка и когато я драсна, на крайчето ѝ се появи пламък. С огъня от клечката запали пръчката в устата си и вдиша дима.

Всички го зяпнахме.

– Това да не е християнски ритуал? – попита Хелги.

– Не... не съвсем. – Измъчена усмивка изкриви устните му. – Мислех, че ще изглеждате доста по-изненадани, дори ужасени.

Това действително е нещо ново – призна аз. – Но ние тук, в Исландия, сме доста трезви хора. Тези огнени клечки могат да бъдат твърде полезни. Да не си дошъл да търгуваш с тях?

– Не – въздъхна той. Изглежда вдишаният дим го успокои. Това ми се стори странно, тъй като преди това димът, с който беше изпълнено жилището, насълзи очите му и го накара да се разкашля. – Истината е... но вие няма да ми повярвате. И аз самият не си вярвам.

Ние зачакахме мълчаливо. Тялото на Торгуна беше приведено напред, а устните ѝ бяха леко разтворени.

– Този гръм ... – Джералд кимна уморено с глава. – Аз бях навън, в бурята, и вероятно някоя мълния ме е ударила по специален начин, тъй, както се случва веднъж на хилядолетие. И ударът ме е заградил в миналото.

Това бяха неговите думи, отче. Аз не ги разбрах и му казах това.

– Наистина е трудно да се разбере – съгласи се той. – Дай боже просто да сънувам. Но ако това е сън, трябва да издържа, докато се събудя. Така. Аз съм роден през 1932 г. след Христа, в една разположена на запад страна, която вие все още не сте открили. През двадесет и третата година от моя живот бях в Исландия като участник в армията на моята страна. След това ме удари гръм ... и ето ме тук, в един момент, когато от Христа са минали по-малко от хиляда години – иначе казано, аз съм тук повече от хиляда години преди да съм бил роден.

Всички стояхме неподвижни. Аз хлопнах по плота на дървената маса с чука и дръпнах голяма глътка от моя рог. Една от слугините изциври. Рагхилд изсъска свирепо, така че и аз я чух:

– Мълчи! Не виждаш ли, че бедният човек си е изкарал ума. Но иначе е напълно безвреден.

Бях съгласен с нея, макар и да не бях съвсем сигурен в последната част от изказването ѝ. През устата на лудия говорят боговете, а на тях не винаги трябва да им се доверяваме. Безумецът можеше да се превърне в берсеркер или пък да се окаже, че е проклет и омагьосан, а проклятието

му би могло да се прехвърли и върху нас.

Той седеше втренчен пред себе си, а аз, докато разсъждавах върху всичко това, хванах няколко бълхи по себе си и ги смачках. Джералд забеляза действията ми, ужаси се и запита дали имаме много бълхи.

– Естествено – отвърна Торгуна. – Ти нямаш ли?

– Не – усмихна се накриво Джералд. – Още не.

– Ах! – възкликна тя. – Значи си болен!

Тя беше разумно момиче и аз веднага проследих мисълта ѝ. Също направиха Рагхилд и Хелги. Ясно е, че от човек, който е толкова болен, та дори няма бълхи, може да се очакват какви ли не бълнувания. Все още оставаха някои опасения, че можем да се заразим от неговата болест, но аз ги отхвърлих като малко вероятни. Всичките му неприятности идваха от собствената му глава, сигурно вследствие на понесения удар. Във всеки случай обяснението за страданието му беше вече очевидно и ние имаме насреща си явление, с което бяхме в състояние да се преборим.

В качеството ми на Старейшина, който може да извършва жертвоприношения, не ми подобаваше да гоня странник от дома си. Нещо повече, при положение, че той разполагаше с по-голямо количество от тези samozапалващи се клечици, бихме могли да завъртим изгодна търговия. И така, наредих да заведат Джералд да спи. Той се опита да протестира, но ние съумяхме да го убедим и, веднъж легнал, както беше уморен, скоро заспа.

Торгуна обеща да го наглежда.

На следващия ден реших да принеса в жертва кон – както заради дървата, които бяхме намерили, така и за да се предпазим от проклятието, което по всяка вероятност тегнеше над Джералд. Животното, което бях определил, беше старо и безполезно, а и ние вече чувствахме недостиг на прясно месо. Джералд беше прекарал деня, разхождайки се мълчаливо из двора, но когато се върнах за вечеря, го заварих да се смее заедно с дъщеря ми.

– Ти май вече си на път да оздравееш – подхвърлих аз.

– Наистина. Можеше да бъде и по-лошо.

Той седна до мен, когато слугите донесоха дъската, която ни служеше за маса, а слугините започнаха да поднасят храната.

– Епохата на викингските пътешествия винаги ме е привличала и дори смятам, че някои от уменията ми могат да се окажат полезни.

– Е, тъй като не разполагаш с дом, можем да те подслоним тук за известно време.

– Аз мога да работя – увери ме той развълнувано. – Ще си заслужи възнаграждението.

Сега вече наистина се убедих, че той бе дошъл от далечната земя на запад, тъй като кой свободен мъж би работил на друга земя освен на своята, на всичко отгоре в качеството на надничар. И все пак той имаше независимите обноски на човек от високо потекло. Не се разсърдих на това, че се беше явил, без да ми поднесе подаръци – в края на краищата човекът беше корабокрушенец.

– Може би ще успееш да намериш обратния път за Съединените щати – каза Хелги. – Бихме могли да наемем кораб. Аз с удоволствие бих посетил това царство.

– Не – отговори обезкуражително Джералд. – Няма такова място. Поне засега.

– Значи все още държиш на тази луда идея, че идвай! от бъдещето? – изръмжа Сигурд. – Смахнат. Я по-добре ми подай от свинското.

– Настоявам на своето – отвърна Джералд. Вече изглеждаше свършено спокоен. – И мога да го докажа.

– Не разбирам къде си се научил да говориш нашия език, след като идваш от толкова далеч – казах аз. Не мога да нарека човек лъжец направо в лицето, освен ако си разменяме приятелски шегички помежду си, но

...

– В моята земя и време се говори другояче – отговори той, – но в Исландия езикът малко се е променил от древността, а пък аз го научих, когато пристигнах в американската база.

– Ако си християнин – казах аз, – сигурно няма да се чувстваш добре по време на жертвоприношението тази вечер.

– Нямам нищо напротив – отвърна той. – Боя се, че никога не съм бил особено ревностен християнин. Ще ми бъде приятно да погледам. Впрочем, в какво се състои обредът?

Разказах му как ще зашемета с удар на чук коня пред очите на бога, после ще прережа гърлото на животното и ще разпръсна наоколо кръвта му с върбови клончета, а след това ще нарежем месото и ще празнуваме. Той побърза да си предложи услугите:

– Ето моя шанс да ви докажа кой съм. Имам оръжие, което може да убие коня като мълния.

– Какво е то? – полюбопитствах аз. Всички го наобиколихме, а той извади от кобура си металния предмет и ни го показа. Аз го разгледах със съмнение: изглеждаше подходящ, ако смяташ да го използваш, за да цапардосаш някого по темето, но нямаше острие, макар да си личеше,

че е изработен от изкусен ковач.

– Е, добре, можем да опитаме – съгласих се накрая аз.

Той ни показа и другите вещи, които се търкаляха из джобовете му. Имаше няколко монети със забележително точна кръгла форма и отчетливо изображение, малък ключ, пръчка за писане с графит в нея и една кесия, пълна с много шарени хартийки. Когато ни каза, че това са пари, дори и Торгуна се разкиска. Най-хубав от всичко ми се стори един нож, чието острие можеше да се скрива в ръкохватката. Когато видях, че му се възхищавам, той ми го подари – голяма щедрост от страна на човек, който е претърпял крушение. Аз обявих, че ще му дам дрехи и остра секира, както и че ще го подслоня за толкова време, колкото сам пожелае.

– Е не, сега не притежавам този нож. По-късно ще чуеш защо. Жалко, защото наистина беше отличен нож, макар и неголям по размер.

– С какво се занимаваше преди войната? – попита Хелги. – Търговия ли въртеше?

– Не – отговори Джералд. – Бях инженер... По-точно, Учех се, за да стана инженер. Това е човек, който строи домове, мостове, пътища... и е нещо повече от обикновен занаятчия. Ето защо мисля, че моите познания могат да ви бъдат от полза. – Видях в очите му трескав пламък. – Да, само ми дайте време и аз ще стана крал.

– Ние в Исландия нямаме крал – изръмжах аз. – Нашите прадеди са дошли тук именно за да се избавят от кралете. Сега имаме Тинг⁹, където се срещаме, за да разрешаваме спорните въпроси и да приемаме нови закони, но иначе всеки мъж трябва да се оправя сам с неприятностите си и да въздава правда, както той сметне за добре.

– Ами ако се случи онзи, който не е прав, да не отстъпи? – запита той.

– Тогава стигаме до кръвни отмъщения – отговори Хелги и продължи да разказва с искрящи очи за някои от убийствата, които се бяха случили напоследък. Джералд доби нещастен вид и започна да се занимава със своя пистолет – така нарече бълващата огън пръчка.

– Ти имаш хубава одежда – отбеляза Торгуна. – Сигурно семейството ти притежава много земя в твоята страна.

– Не – отвърна Джералд. – Нашият... нашият крал дава такива дрехи на всички войници от армията. Що се отнася до семейството ми, въобще не притежаваме земя и обитаваме жилище под наем в една голяма

9. Сборки в стара Исландия, на които се обсъждали проблемите в границите на определен окръг, за разлика от Алтинга, събранието на най-мъдрите в страната. Б. пр.

сграда, заедно с много други семейства.

Аз не съм горделив човек, но ми се стори, че не е редно един човек без земя да седи редом с мен на софрата. Торгуна побърза да разсее досадата ми, като каза:

– Е, ти тепърва ще придобиеш собствено стопанство.

Щом се стъмни, отидохме пред жертвения олтар. Там робите вече бяха струпали съчките за огъня. Отворих вратата на капището¹⁰ и над нас се извиси дървената фигура на Один, който сякаш искаше да скочи отгоре ни. Джералд прошепна на Торгуна, че изработката на Один е доста недолялана и тъй като скулптурата беше направена от баща ми, аз се ядосах още повече на този младок. Някои хора нищо не разбират от изящни изкуства.

Независимо от всичко, позволих му да ми помогне да заведем коня до жертвения камък. Взех в ръце съда за събиране на кръвта и му казах, че вече е време да убие животното, ако може. Той извади пищова, сложи върха му под ухото на коня и натисна. Чу се трясък, конят потрепери и падна с дупка в черепа, като при това мозъкът му се разпръсна наоколо – непрактично оръжие. За кратко усетих миризма, прилична на тази, която може да се срещне покрай вулканите. Всички наскачахме, една от жените изпищя, а Джералд гордо се огледа. Опомних се и завърших жертвоприношението както обикновено. На Джералд не му хареса, когато го напръсках с жертвената кръв, но нали в края на краищата беше християнин... Освен това си сипа съвсем малко от супата и едва опита месото.

След това Хелги започна да го разпитва за пищова и той каза, че с него може да се убие човек на разстояние изстрел с лък. Според него не ставало въпрос за магия, а за някои трикове, за които ние още не сме знаели. Бях чувал вече за гръцкия огън и затова му повярвах. Пищовът можеше да бъде доста полезен в битка, както установих по-късно. Не изглеждаше обаче твърде евтин, като се отчете цената на желязото и още повече времето, което е необходимо за изработване на всеки отделен пищов...

Повече се безпокоях за самия Джералд.

На следващата заран го заварих да разказва на Торгуна какви ли не безсмислици за своя дом, за сгради, високи като планини и за коли, които летели или се движели по земята без коне. Твърдеше, че в неговия град, който се наричал Ню Йорвик или нещо подобно, живеели хиляда

10. Капище – езически храм с идоли. Б. пр.

пъти по девет хиляди души. Аз обичам да слушам разни небивалици, но това вече беше прекалено, тъй че му казах да дойде с мен и да ми помогне да потърсим няколко загубили се крави.

След като търчахме цял ден нагоре-надолу по баирите, аз установих, че Джералд знае за кравите само толкова, колкото да отличи от коя страна им са опашките и от коя – рогата. Веднъж почти ги бяхме подкарали към къщи, но той неловко им пресече пътя, изпуснахме ги и цялата работа трябваше да се повтори отново. Нервирах се, но въпреки това го запитах учтиво дали може да стриже, да коси или да вършее ръчно. Той отговори с не – не бил живял никога във ферма.

– Жалко – отбелязах аз. – Защото всеки в Исландия може да бърши тези неща, освен ако е разбойник.

От това мое изказване лицето му се изчерви.

– Аз мога да правя доста други неща – каза той. – Дайте ми инструменти и ще ви покажа колко добре мога да обработвам метали.

Тези думи повишиха настроението ми, тъй като, ако трябва да бъдем честни, никой от мъжете къщи не ставаше за ковач.

– Е, това вече е достойно занятие. Можеш да ни бъдеш много полезен. – Имах за поправка един счупен меч и няколко изкривени върхове на копия. Освен това да се преподковат всички коне не беше лоша идея. Той си призна, че досега не е поставял подкови, но тогава не обърнах особено внимание на думите му.

Както си хортувахме, стигнахме в дома и там Торгуна излезе разсърдена насреща ни.

– Не можеш да се отнасяш така с госта ни, татко! – възмути се тя. – Да го караш да се блъска цял ден като ратай...

Джералд се усмихна:

– Ще поработя с радост – каза той. – Трябва ми някаква основа, от която да се оттласна, за да започна всичко отначало. Освен това искам да ви се отблагодаря за вашата любезност.

Това разнежи душата ми и аз му казах, че не е негова вината, дето хората в Исландия и в Съединените щати имат различни нрави и обичаи. На сутринта той можеше да почне да се труди в ковачницата и аз щях да му плащам, но въпреки това щяхме да се отнасяме с него като с равен, тъй като изкусните занаятчии у нас са на почит. След тези ми думи слугите ми му отпавиха погледи, пълни с черна завист.

Вечерта той отново ни позабавлява добре с историите за своя роден край: независимо дали бяха истински или не, поне бяха интересни за слушане. Оказа се обаче, че той не е достатъчно изискан, тъй като не

умееше да съчини дори два куплета със стихове. Изглежда в Съединените щати не обръщат достатъчно внимание на възпитанието.

Каза, че в армията задачата му била да вдвоява ред във войската. Коментарът на Хелги беше, че това е нечувано и че той трябва да е много храбър, щом се е осмелявал да обижда толкова много хора. Джералд отговори, че останалите му се подчинявали от страх пред краля. Когато прибави, че срокът на военната служба в Съединените щати бил две години и че хората можели да бъдат мобилизирани в случай на война дори по време на жътва, аз казах, че той явно произхожда от страна, управлявана с желязна ръка от жесток крал.

– Не – отговори той замислено. – Ние сме свободни хора, които казват това, което мислят.

– Но изглежда не можете да правите това, което ви се иска – каза Хелги.

– Е – отговори Джералд, – не можем например да убием човек просто защото ни е обидил.

– И дори ако той е убил някой от вашия род? – попита Хелги.

– Дори тогава. За всички ни отмъщава, когато се наложи, нашият крал.

Аз се усмигнах.

– Дотук измислиците ти минаваха, но сега вече се оплете. Как би могъл един крал дори само да проследи всички убийци, камо ли да им отмъсти. Ами че нали от толкова грижи няма да му остане време да създаде наследник!

Тук избухна страхотен смях и той не можа да ми възрази.

На следващия ден Джералд отиде в ковачницата, съпроводен от един роб, който трябваше да раздухва огъня. През целия този ден и през нощта аз бях зает – ходих при Хялмар Големия нос в Рейкявик, за да купя стадо овце. След това го поканих на гости, така че се прибрахме у дома заедно с него и сина му, Кетил, намръщен червенкос младеж на двадесет зими, на когото Торгуна беше отказала да пристане.

Заварих Джералд да седи унил на пейката в стаята. Носеше дрехите, които му бях подарил аз, тъй като неговите собствени бяха повредени от праха и искрите. Какво друго можеше да се очаква от тоя наивник? Говореше тихо нещо на дъщеря ми.

– Е – попитах аз още с влизането си, – как мина денят?

– Той похаби два наконечника за копия, но ние успяхме да угасим огъня, който беше запалил, преди да изгори ковачницата – съобщи Грим, подхилвайки се.

– Как така? – извиках аз. – Нали каза, че си ковач?

Джералд се изправи и ме погледна предизвикателно:

– В моята страна аз съм работил с други, по-удобни инструменти – отговори той. – Вие тук правите всичко по различен начин.

Оказа се, че той е разпалил твърде силно огъня. Чукът му се стоварвал навсякъде, освен там, където е нужно. Развалил стоманата, тъй като не знаел в кой момент трябва да я закали. Наистина, за да стане човек ковач му трябва години, но той поне можеше да си признае, че не е бил даже чирак.

– Добре де – сопнах се аз – какво в края на краищата можеш да правиш, за да си изкарваш хляба?

Неприятно ми беше, че заприличах на глупец в очите на Хялмар и Кетил, на които бях разказал за странника.

– Един Един знае – отзова се Грим. – Взех го с мен да пасем козите и трябва да кажа, че никога не съм виждал по-лош ездач. Дори го попитах дали може да преде и да пресуква, а той отговори, че не може.

– Такива въпроси не се задават на мъж! – кипна Торгуна. – Трябвало е да те убие за това!

– Наистина трябваше – засмя се. Грим. – Но нека да си довърша разказа. Наложил се да поправим моста през дерето и се разбра, че той не умее да борави с триона и за малко не си посече крака с бравата.

– Нали ви казах, че ние не използваме такива инструменти! – сви юмруци Джералд. Изглеждаше готов да се заплаче.

Поканих с жест моите гости да седнат и продължих да го разпитвам:

– Предполагам, че няма да можеш на нарежеш свиня и да опушиш месото?

– Не – едва успях да дочуя отговора му.

– Ами тогава, човече, какво можеш да правиш?

– Аз ... – думите му заглъхнаха в гърлото.

– Ти си бил войник – каза Торгуна.

– Да, бях. – Лицето му пламна.

– Е, това не е от голяма полза, когато си в Исландия и не умееш нищо друго – изръмжах аз, – но ако успееш да се добереш до източните краища, може би някой ярл¹¹ ще те вземе на служба в гвардията си.

Вътрешно аз се усъмних и в това, тъй като дружинниците трябва да имат обноски, които да вдъхват доверие на господарите им, но не ми

11. Независим от краля феодал. Оттук произлиза и английската дума „earl“ – граф. Б. пр.

даде сърце да го огорча още повече.

На Кетил Хялмарсън явно никак не му се нравеше, че Торгуна стоеше близо до Джералд и се застъпваше за него. Сега той се обади с подигравателна усмивка:

– Аз се съмнявам дори в умението ти да се биеш.

– Аз съм обучаван да върша именно това – отговори мрачно Джералд.

– Тогава би ли се преборил с мен? – попита Кетил.

– С удоволствие – процеди Джералд.

Отче, как може човек да разбере този свят? Колкото по остарявам, толкова повече ми се струва, че животът не може да се разграничи на добро и лошо и на черно и бяло, както ни го рисуват божиите служители като тебе. Мисля, че всички ние сме само нюанси на сивото. Това безполезно момче, този лапнишаран, когото могат дори да попитат дали може да върши някаква женска работа, без да се засегне и да вдигне брадвата си, за да се защити – той излезе на двора с Кетил Хялмарсън и го търколи три пъти. Хващаше го по някакъв особен начин за дрехите, когато Кетил го нападеше... Аз им казах да спрат, защото Кетил започна да се вбесява до такава степен, че беше готов на убийство, похвалих и двамата и напълних роговете им с бира. Но след това Кетил седя умислен и намусен на пейката през цялата вечер.

Джералд подметна, че може да изработи още един пистолет като своя. Той обаче щял да бъде по-голям (нарече го оръдие) и щял да може да потопява кораби и да пръска в бяг цели армии. Имал нужда от помощта на ковачи и от различни запалителни материали. Що се отнася до дървените въглища – лесно, сря вероятно също можеше да се намери в една вулканична страна, но какво ли пък беше това селитра?

Аз вече бях станал подозрителен и го разпитах по-подробно как смята да измайстори това чудо. Дали знае как точно да смеси съставките на барута? Призна си, че не знае. А какъв трябва да бъде размерът на оръдието? Когато ми отговори, че трябва да е дълго поне колкото човешки ръст, се разсмях и го запитах как ще излее такъв грамаден предмет – дори ако предположим, че успее да събере толкова много желязо. Той и това не знаеше.

– Вие нямате нужните оръдия на труда, с които да изработите инструментите, с които да създадете истински оръдия – каза той. – Да ми помага Господ, но аз не мога сам да преодолеея инерцията на една хилядолетна история.

Въобще не разбрах какво искаше да каже. Той извади последната

от своите димящи пръчки и я запали. Веднъж Хелги беше опитал да смукне малко дим и му беше станало лошо, но и след това остана приятел на Джералд. Сега моят син предложи да вземем лодка и да отидем сутринта до Ледения фиорд, откъдето трябваше да приберем някои дългове. Хялмар и Кетил заявиха, че също ще дойдат на пътешествието, а Торгуна ми се примоли толкова настоятелно, че аз ѝ позволих да се присъедини към нас.

– Това не е на добре – промърмори Сигурд. – Всеизвестно е, че на земните тролове не им харесва, богато в лодките се качват жени.

– А баща ти как е докарал някога жени на тези острови? – ухилих се аз.

Ще ми се да го бях послушал. Той не е мъдрец, но обикновено знае какво говори.

По това време бях съсобственик на един кораб, който плаваше до Норвегия, откъдето носеше дървени трупи. Това беше изгодна търговия, докато корабът не се натъкна на викинги по време на безредиците при свалянето от власт на ярл Хаакон от Олаф Тригвасон. Някои хора са готови на какво ли не, за да си изкарат прехраната: крадат, убиват. Те трябва да бъдат бесени – тези грабители, дето не ги бива за нищо друго, освен да се нахвърлят върху честните търговци. Ако имаха поне малко доблест и смелост, щяха да отидат в Ирландия, където има предостатъчно за плячкосване.

Както и да е, нашият кораб по това време беше на път, но ние имахме три лодки и взехме една от тях. Освен мен, Торгуна и Хелги, дойдоха Хялмар и Кетил, а също така Грим и Джералд. Забелязах как странникът се намръщи, докато избутвахме лодката в студената вода, а след това свали обувките и чорапите си и взе да си разтрива стъпалата. Още при пристигането си се беше изненадал, че имаме баня – дали не си беше мислил, че сме диваци. Нали беше изнежен като жена, скоро се премести по посока на вятъра, по-далеч от нашите крака.

Имаше благоприятен вятър, така че вдигнахме мачтата и отплавахме. Джералд се опита да помогне, но естествено не можеше да различи въжетата едно от друго и ги оплете. Грим му се озъби, а Кетил се изхили гадно. След това всичко тръгна нормално, а той дойде и седна до мен на кърмата, откъдето направлявах движението на плавателния съд. Явно беше мислил доста време по въпросите на корабоплаването, защото по едно време срамежливо се обади:

В моята страна яхтите са снабдени с такелаж, платна и рул, които са по-качествени от вашите. С тях може да се движите срещу вятъра.

– А, ето че нашият велик моряк отново започва да дава съвети – презрително се усмихна Кетил.

– Млъкни! – намеси се остро Торгуна. – Остави Джералд да говори.

Той я погледна с благодарност, а аз също исках да чуя какво имаше да ни каже.

– Това може да се направи лесно. Самият аз съм използвал такива лодки, така че ги познавам добре. Първо, платното не трябва да е квадратно и да виси от нокпея а да е триъгълно. Третият ъгъл трябва да е вързан към реята, която от своя страна ще бъде подвижно съединена с мачтата, на височина половин човешки бой от борда. Освен това, вашето управляващо весло не е поставено където трябва. Вместо него в средата на кърмата трябва да има кормило, което да се задвижва с дълъг румпел.

Той се беше въодушевил и чертаеше с показалеца си въображаема скица върху наметката на Торгуна.

– Ако имате такъв рул и ако килът е дълбок – около един човешки ръст за лодка с тези размери – плавателни ят съд може да се движи напърно на посоката на вятъра, а между мачтата и носа може да се закачи още едно платно.

– Е, отче, трябва да призная, че тази идея имаше определени достойнства. Ако не беше страхът ми от лошия му късмет – защото всичко, свързано с него, винаги носеше нещастие – сигурно бих се опитал да я осъществя. При все това обаче, тя имаше и известни неудобства, които благоразумно му посочих:

Първият, а освен това и най-големият недостатък на този рул и на дълбокия кил е, че ще бъде невъзможно корабът да се управлява в плитки води. Може би там, откъдето идваш, има много пристанища, но тук един плавателен съд трябва да може да се доближи до брега на всяко място, където е необходимо, както и да се пусне бързо на вода в случай, че се появи атакуващ враг. Второ, тази твоя мачта ще се сваля трудно, когато няма вятър и се наложи да се използват веслата. И трето, поради триъгълната си форма платното няма да може да се използва за сушина, когато трябва да се спи в открито море.

– Корабът може да бъде оставен на рейд, а до брега да се отива с малка лодка – отговори той. – А що се отнася до необходимостта от убежище – могат да се построят кабинни.

– Кабините ще пречат на използването на веслата – възразих аз, – освен ако бордът не е прекалено широк или ако гребците не бъдат застапени да гребат, седейки под нивото на палубата, както правят робите в

галерите на Миклагард. Свободни мъже обаче не биха се съгласили да гребат при такива позорни условия.

– А задължително ли е да има гребла? – попита той, сякаш беше дете.

Силен взрив от смях огласи лодката. Дори реещите се от дясната страна на кърмата чайки, от където в далечината се виждаха тъмните очертания на брега, се разкрещяха, като че ли се присъединиха към общото веселие.

– Да не би там, където си бил преди, да сте успели да дресирате вятъра? – изръмжа Хялмар. – Какво ще стане, ако при морско пътешествие настъпи продължително затишие, а провизиите започнат да свършват ...

– Може да се построи достатъчно голям кораб, който да носи провизии за много седмици – отвърна Джералд.

– Да, ако човек е богат като крал – засече го Хелги. – А пък и такъв един кораб, който стои безпомощен наред морето, ще стане веднага плячка на който и да е викингски кораб от тези, дето шарят оттук до Йомсборг. Що се отнася до оставянето на кораба на котва в морето и ношуването в лагери по брега, къде ще намериш убежище на сушата и какво ще използваш за прикритие при внезапна атака?

Джералд се отпусна безпомощно. Торгуна се обърна меко към него:

– Някои хора въобще нямат вкус към новото. Аз обаче мисля, че твоята идея наистина е полезна.

Той ѝ се усмихна уморено и взе да ни разправя за някакви уреди, които можели да показват север дори при облачно време – имало камъни, които, окачени на нишка, винаги сочели на север. Казах му любезно, че това ме е заинтересувало много, тъй че ако може, да ми намери няколко такива камъка. Или, ако знае къде могат да се купят, да ми съобщи, за да пратя някой търговец да ми донесе. Той обаче не знаеше нищо повече по въпроса и замълча. Кетил си отвори устата да си каже мнението, но Торгуна го изгледа така, че веднага я затвори отново. Физиономията му показваше обаче, че просто смята Джералд за страшен лъжец.

След известно време вятърът се обърна и задуха срещу нас. Събрахме платната и се хванахме за греблата. Джералд беше физически силен и гребеше с желание, макар и неумело. Ръцете му бяха толкова нежни, че не след дълго започнаха да кървят. Предложих му да си откъдне, но той упорито не спираше да гребе.

Докато го гледах как се накланяше напред-назад, заслушан в скучното скърцане на греблата и как върху дръжката оставаха мокри

червени следи, аз се размислих за него. Не му се отдаваше нищо, което един мъж би сторил с лекота – поне така смятах тогава аз. Освен това не ми харесваше начинът, по който очите на Торгуна се спираха върху него и не се отделяха. Явно не беше мъж за моята дъщеря – без земя, без пари и съвсем безпомощен. И все пак го харесвах. Независимо дали историята му беше истинска или плод на болното му въображение, личеше си, че честно вярваше в нея. Пък и без съмнение имаше нещо странно в начина, по който се появи при нас. Забелязах по брадичката му много порязвания от моя бръснач – беше казал, че не е свикнал с този вид бръснари и ще си пуска брада.

Наистина се опитваше с всички сили да бъде полезен в новата за него действителност. Запитах се как бих се представил самият аз, ако изведнъж се бях озовал в страната от неговите блянове, а между мен и дома ми се беше отворила завинаги пропастта на времето.

Може би именно нещастieto му беше трогнало сърцето на Торгуна. Жените са странно племе, отче, и ти, дето нямаш вземане-даване с тях, вероятно не си в състояние да ги разбереш, както и аз, макар че съм спал с над петдесет в шест различни земи. Мисля, че и те самите не разбират себе си. Раждането, животът и смъртта – това са великите тайнства, които никой никога не ще разгадае, но жената е по-близо до тях от мъжа.

Насрещният вятър се усили, морето стана стоманеносиво и се развълнува под ниските оловни облаци. Напредвахме все по-трудно. Към залез слънце вече гребяхме едва-едва. Успяхме да се доберем до едно заливче, а след това да подготвим на брега място за лагеруване, като се постаряхме да се устроим възможно най-удобно.

Бяхме взели със себе си дърва и прахан. Джералд, макар да залиташе от умора, този път беше на висота – неговите клечки разпалиха огъня по-лесно от кремък. Торгуна се зае да приготви вечерята. Лодката вече не ни защитаваше от острия виещ вятър. Наметалото на Торгуна се мяташе като крило на птица, вихърът развяваше косите ѝ над играещите пламъци. Беше през сезона на белите нощи: небето бе неясно синьо, морето – като нагънат лист метал, а брегът сякаш изплуваше от приказна мъгла. Ние, мъжете, се загърнахме в наметалата си, протегнали изтръпналите си ръце към огъня и потънахме в мълчание.

Налагаше се да повдигна настроението им и наредих да отворят една бъчвичка от най-силното ми пиво. Като че ли злите орисници ме накараха да постъпя така, но нали никой не може да избяга от съдбата си? Докато слушахме пращането на съчките в огъня и поемахме миризмата

на наученото на шишовете месо, стомасите ни като че ли станаха още по-празни, а бирата бързо-бързо замая главите ни. Спомням си, че рецитирах стихове от баладата за смъртта на Рагнар Косматия, просто защото ми се прищя да им покажа декламаторското си умение.

Торгуна се приближи към Джералд, който се беше отпуснал прегърбен на земята. Видях как пръстите ѝ докоснаха косата му, макар жестът да беше почти недоловим. Забеляза го и Кетил Хялмарсон.

– Не съчиняват ли стихове във вашата страна? – попита тя.

– Нашите стихове са други – отговори той и погледна към нея. След това никой от тях не отклони погледа си встрани. – Ние повече пеем, отколкото рецитираме. Ех, да беше тук китарата ми – това е един музикален инструмент, нещо като арфа...

– Аха, като на ирландските бардове! – досети се Хялмар Големия нос.

Странно е колко ясно си спомням как Джералд се усмихна, а също и думите, които изрече на своя си език, макар да не разбрах значението им: „Only on me mither's side, beggora“¹². Предполагам, че беше заклинание.

– Хайде, изпей ни нещо – помоли Торгуна.

– Момент, да помисля – рече той. – Ще трябва да превода песента на норвежки, за да я разберете.

След малко, гледайки нагоре към нея в мрака на студената нощ, той запя. Мелодията ми се понрави, звучеше приблизително така:

„Казват, че си тръгваш от тази долина. Ще ми липсват светлите очи и усмивката сладка. Ще отнесеш със себе си слънчевата светлина, която правеше до днес живота ми по-светъл ...“

Не си спомням другото, но останах с впечатлението, че не беше нещо много свястно. Когато свърши, Хялмар и Грим се надигнаха да проверят дали месото е готово. Видях как в очите на дъщеря ми проблеснаха сълзи.

– Хубаво беше – каза тя.

Кетил седеше изправен. Пламъците хвърляха безпо-рядъчни отблясъци по лицето му. Когато проговори, в тона му имаше неприкрита грубост:

– Ето, вече ни стана ясно какво умее този приятел: да развлича с песнички момичетата. Задръж го при себеси на тая длъжност, Оспак.

Торгуна побледня, а Хелги се хвана за меча. Видях как лицето на

12. Един от предците на моята майка, бродяга... (развален английски). Б. пр.

Джералд потъмня, а гласът му беше подрезгавял от едва съдържано напрежение, когато каза:

– Нямах право да ми говориш по този начин. Вземи си думите обратно.

Кетил стана.

– Не – каза той, – няма да прося извинение от някакъв си нищо не струващ йомен¹³, който води празен живот в дома на един честен стопанин.

Беше бесен, но имаше достатъчно разум да отправи обида само към Джералд, за да не засегне моето семейство. В противен случай той и баща му щяха да се видят изправени срещу четирима ни. Джералд също се изправи, сви отпуснатите покрай тялото си ръце в юмруци и процеди:

– Ще дойдеш ли за малко настрани, за да уредим този спор?

– С удоволствие! – Кетил се обърна, извади щита си от лодката и се отдалечи на няколко крачки надолу по брега. Джералд го последва. Торгуна застина с изписана на лицето уплаха, след това взе една от брадвите в лодката и се затича след него.

– Да не би да тръгваш без оръжие? – извика тя.

Джералд спря и я погледна с неразбиране.

– За какво ми е това? – измърмори той. – Юмруците...

Кетил се изпъчи и изтегли меча си.

– Няма съмнение, че си свикнал да се биеш подобно на останалите роби в твоята страна. Така че, ако ме помолиш за прошка, ще приема нашия спор за разрешен.

Джералд стоеше с отпуснати рамене. Взираше се невидящ в Торгуна като слепец, сякаш не знаеше какво бе длъжен да стори. Тя му подаде бравата.

– Значи искаш да го убия? – прошепна той.

– Да – отговори тя.

В този момент разбрах, че го обичаше – иначе защо би била толкова загрижена той да не посрами честта си?

Хелги му подаде шлема си. Той си го сложи, взе бравата и закрачи напред.

– Това, което става, не ми харесва – обърна се Хялмар към мен. – Ти на страната на странника ли си, Оспак?

– Не – отговорих аз. – Той не ми е нито роднина, нито съм обвързан с него чрез клетва за побратимяване. Така че тази свада не ме засяга

13. Служител, пазач. Б. пр.

лично.

– Това е хубаво – въздъхна Хялмар. – Никак не бих искал да се бия с теб, приятелю. Винаги си бил добър съсед.

Отидохме заедно при двамата съперници и очертахме кръга, в който щеше да се състои двубоят. Торгуна настоя да дам на Джералд моя меч, за да може да използва и той щит, но младежът само ме изгледа странно и заяви, че му стига и брадвата. След това противниците се поздравиха и боят започна.

Това не беше обикновен холмганг¹⁴, с предварително обявени правила и определена последователност при нанасянето на ударите, при който първата пролята кръв прекратява битката и означава победа. Не, тези двамата се биеха на живот и смърт. Кетил нападна със свистящ меч в ръката си. Джералд отстъпи назад, като размахваше брадвата неловко. Тя се удари в щита на Кетил и отскочи. Той се ухили доволно и замахна с меча към краката на противника си. Видях как кръвта избликна и изцапа раздраните крачоли на панталоните му. Още от самото начало ми стана ясно, че това си беше чисто убийство. Преди Джералд явно никога не беше използвал брадва. Веднъж той дори нанесе удар с тъпата ѝ страна и подир това щеше да бъде посечен веднага, ако мечът на Кетил не беше попаднал върху шлема му и ако не беше достатъчно пъргав в краката. Но дори и при това положение съвсем скоро той започна да залита с няколко порезни рани по тялото си.

– Спрете! – извика Торгуна и се втурна напред. Хелги я хвана за ръцете и я задържа насила, но тя се бореше и риташе, така че накрая с укротяването ѝ се зае и Грим. На лицето на моя син прочетох тъга, но на физиономията на ратая се беше изписала злорада усмивка.

Джералд се обърна да погледне към нас. В този миг мечът на Кетил изсвистя и разсече лявата му ръка. Той изпусна брадвата си. Кетил се усмихна презрително и се приготви да го довърши. Тогава Джералд извади пистолета. Видяхме проблясване и чухме лаещия звук на оръжието. Кетил падна, за момент се сгърчи в конвулсии, а след това остана да лежи неподвижен. Долната му челюст беше отнесена, а задната част на главата му липсваше.

Настъпи продължителна тишина, в която се чуваха само вятърът и морето.

След това Хялмар пристъпи напред със застинало лице. Коленичи и притвори очите на сина си в знак на това, че запазва правото на

14. Холмганг (исл.) – двубой, единоборство. Б. пр.

отмъщение за себе си. Ставайки, каза:

– Това беше дяволска работа. Заради постъпката си ти ще бъдеш обявен за разбойник – каза той.

– Нямаше никаква магия – възрази Джералд с пресипнал глас. – Беше нещо... като стрелба с лък. Нямах избор. Нали още в началото предложих да се бием с юмруци.

Аз пристъпих между тях и казах, че този въпрос трябва да бъде решен от Тинга и че се надявам Хялмар да вземе кръвнина за Кетил.

– Но аз го убих, за да спася собствения си живот! – запротестира Джералд.

– Независимо от това, за Кетил трябва да бъде платен откуп, стига роднините му да се съгласят да го приемат – обясних аз. – Заради оръжието, което ти употреби мисля че ще се наложи да заплатиш двойно, но това също ще бъде отсъдено от Тинга.

Хялмар имаше много други синове, а Джералд не принадлежеше към семейство, враждуващо с неговото, и поради това аз прецених, че той сигурно щеше да се съгласи. Той обаче се засмя студено и попита откъде мъж без богатство би намерил необходимото сребро.

Тогава Торгуна пристъпи напред и с ледено спокойствие заяви, че ние ще платим откупа. Аз отворих уста, за да се възпротивя, но като видях погледа ѝ, кимнах.

– Да, ще платим – казах аз. – За да запазим мира.

– Значи все пак вземаш страна в свадата? – попита Хялмар.

– Не – отговорих аз, – този мъж не е от моята кръв. Но мигар аз не мога да му подаря пари, които да използва впоследствие както сам пожелае?

Хялмар се усмихна. В ъгълчетата на очите му се таеше печал, но той ме погледна със стария израз на приятелство.

– Преди да измине много време, този мъж може да ти стане зет, Ос-пак – каза той. – Долавям сигурни признаци. Тогава той вече наистина ще бъде от твоя род. Дори ако само му помогнеш сега, това ще те определи на негова страна.

– Е, и? – попита Хелги възможно най-кратко.

– Ами, макар че аз ценя приятелството ви, имам синове, които няма да се примирят лесно със смъртта на брат си. Те ще поискат да си отмъстят на Джералд Самсон, макар и с единствената цел да запазят имената си неопетнени. Така че нашите домове ще се разделят на два враждуващи лагера и всяко убийство на член от едното семейство ще води след себе си ново – на член от другото семейство. В миналото това се е

случвало доста често. Самият аз искам да живея в мир с теб, Оспак, но ако ти вземеш страната на този убиец, събитията ще се развият в неблагоприятна насока.

Аз се замислих за момент и си представих Хелги да лежи с разцепен череп, както и другите си синове, които щяха да бъдат въввлечени в битки заради човек, когото никога не бяха виждали. Помислих, че винаги, когато отиваме да събираме изхвърлени от бурята дърва по брега ще трябва да носим ризници и че лягайки да спим, все ще се безпокоим дали, събуждайки се, няма да видим, че домът ни е обграден от копиеносци.

– Да – казах аз. – Ти си прав, Хялмар. Оттеглям предложението си. Нека този спор остане само между теб и него.

След това си стиснахме ръцете. Торгуна изстена и се втурна в прегръдките на Джералд. Той я притисна към себе си.

– Какво означава всичко това? – попита тихо той.

– Вече не мога да те държа при себе си – казах му аз. – Може би някой наоколо би ти дал подслон. Хялмар е човек, който се съобразява със законите, и няма да ти причини вреда, преди Тинга да реши съдбата ти. Това няма да стане преди средата на лятото. Може би дотогава ще намериш начин да напуснеш Исландия.

– Че кой ще прибере един толкова безполезен човек като мен? – попита той с горчивина.

Торгуна се освободи рязко и яростно ме обвини, че съм страхливец и клетвопрестъпник и какво ли още не. Аз я оставах да се изприкаже, а след това поставих длани на раменете ѝ.

– Правя го заради къщата – рекох аз. – Заради къщата и заради кръвта, които са свещени. Мъжете умират и жените плачат, но докато нашите родственици са живи, имената ни ще се помнят. Нима ще позволиш толкова много мъже да умрат, само за да удовлетвориш своите копнежи?

Тя стоя неподвижна дълго време и аз и до днес не съм отгатнал какъв отговор щеше да ми даде. Вместо нея заговори Джералд.

– Не – каза той, – предполагам, че имаш право, Оспак – правото на твоето време, което не е мое.

Той стисна ръката ми, а след това тази на Хелги. Устните му докоснаха бузата на Торгуна. Обърна се и потъна в тъмнината.

По-късно чух, че се главил да обработва земя при дребния земеделски стопанин Торвалд Харсон, собственик на имота Хумпбак Фел. Не казал на домакина си за случилото се. Навярно се е надявал да остане

незабелязан, докато успее да се прехвърли към източните провинции. Нямахме начин обаче историята с Кетил да не се разчуе. Спомням си неговите хвалби, че в Съединените щати хората имали средства, с помощта на които можели да разговарят от единия край на страната си с другия. Така че той трябва да ни е гледал как си живеем уединено в нашите стопанства и да се е чудил колко ли бързо могат да се предават новините при тези условия. Само че синът на Торвалд, Хролф, отишъл да преговаря по някои делови въпроси у Бренд Тюленовия ботуш и съвсем естествено споменал за странника. Скоро след това цялата западна част на острова научи за случката.

Джералд очевидно не е знаел, че е длъжен да разкаже на приятелите си го домакин, че е убил човек – и тогава той щеше да бъде в безопасност, поне до момента, в който бъде свикан Тинга – Хялмар и синовете му са достатъчно трезви хора и не биха тръгнали да убиват някой, който е под закрилата на закона. Но при този развой на събитията, след като Джералд беше скрил истината, той сам се бе поставил извън закона.

Хялмар и роднините му се отправили на коне към Хумпбак Фел с намерение да хванат Джералд. Извикали го и му заповядали да излезе от дома. Той пробил обкръжението с помощта на пистолета си и побягнал към хълмовете. Те го последвали, при което оставили след себе си неколцина ранени и един убит, за чиято смърт сега се налагало също да отмъстят. Чудя се дали Джералд не си е въобразявал, че странното му оръжие ще откаже преследвачите да продължат подире му. Може би не е бил наясно, че съгласно нашите вярвания всеки мъж умира, когато му дойде времето – нито по-рано, нито по-късно – и поради това страхът от смъртта е безсмислен.

Когато го заобиколили най-накрая, неговото оръжие внезапно отказало да му служи. Тогава той взел меч на единия от убитите и започнал да се защитава толкова храбро, че Улф Хялмарсон куца и досега. Дори неприятелите на Джералд признали по-късно, че се държал достойно. Така че на тези от Съединените щати със сигурност не им липсва мъжество.

След посичането докарали тялото му обратно. Побояли се от духа му, тъй като мислели, че може да е бил магьосник приживе. Тялото му било изгорено, а заедно с него – и всичките му вещи.

Междувременно аз загубих ножа, който той ми беше дал. Гробът му се намира в блатистата пустош и хората отбягват да минават покрай него, макар че досега никой не е виждал призрака му да броди там.

А оттогава се случиха толкова много неща, че полека-лека взеха да

го забравят.

Такава е историята на Джералд Самсон, отче, според това, което видях и чух. Повечето хора си мислят, че Джералд е бил смахнат, но лично аз вярвам, че той наистина дойде от друго време. Неговото проклятие беше, че се появи твърде рано. Никой не може да принуди реколтата да узрее, преди да настъпи сезонът на жътвата. И все пак, аз се вирам в бъдещето, когато те ще летят във въздуха и ще пътуват в коли без коне, когато ще могат с един удар да унищожават цели градове.

Мисля си и за онази Исландия, и за младите мъже от Съединените щати, дошли при нас да ни помогнат да се защитим през годината, в която е надвиснал краят на света. Може би някои от тях ще видят надгробната могила, докато се разхождат из пустошта, и ще се зачудят кой ли древен войн лежи погребан в нея. А може би дори ще съжалят, че не са живели в онези стари времена, когато хората са били свободни...

КРАЙ

© Пол Андерсън
© Никола Станчев, превод от английски

Poul William Anderson

Сканиране, разпознаване и редакция: Венцислав
Публикация: Сборник „Светове“, издателство „Офир“, 1995 г.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/2817>]